

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕБАТІВ У КОНТЕКСТІ РОЗРОБКИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВЕДЕННЯ ДЕБАТІВ

У статті розглядаються категорії та формати дебатів, визначено місце дебатів у професійній діяльності викладачів англійської мови. Детально описуються структурні елементи дебатів: предмет обговорення, до якого належать резолюція; аргументи і кейси сторін-учасників дебатів; суб'єкти обговорення, що включають ведучого, лідера, контрлідера, спікерів, суддів, глядачів і контролера часу; простір діяльності та час діяльності.

Ключові слова: дебати, категорії і формати дебатів, елементи дебатів, майбутні викладачі англійської мови.

Потреба в навчанні майбутніх викладачів англійської мови (АМ) ведення дебатів, зумовлена вимогами Програма з англійської мови для університетів / інститутів [6, с. 102], створює необхідність розробки відповідної методики. Останнє є неможливим без детального вивчення дебатів, їх існуючих класифікацій та визначених структурних елементів.

Проблема навчання ведення дебатів активно досліджується науковцями. Більшість досліджень, присвячених дебатам, походять із США, де різні програми дебатів є частиною навчального процесу багатьох університетів. Серед них найвідомішими є роботи М. Федрізі, Р. Еліс (М. Fedrizzi, R. Ellis) [11], О. Фрілі і Д. Стейнберга (А. Freeley and D. Steinberg) [12], С. Джонсона (S. Johnson) [13], М. Любецького (М. Lubetsky) [14], А. Снайдера (А. Snaider) [15], П. Ур (Р. Ur) [16], Д. Зарефського (D. Zarefsky) [17] та інших. У цих роботах було розглянуто проблеми визначення структури дебатів, стратегій ведення дебатів і загальної методики навчання ведення дебатів. Дебати не залишилися поза увагою науковців Росії. Зокрема, вони досліджувалися у роботах П. Б. Гурвича [2], О. В. Смирнової [9], Є. Є. Орешіної [4], О. Г. Калінкіної [3], Н. В. Волошиної [1], Т. В. Светенко [7] та ін. У цих роботах було розглянуто проблеми використання дискусії та її різновидів, до яких віднесено дебати, на старшому етапі навчання студентів мовних факультетів (П. Б. Гурвич), розвитку культури іншомовного полілогічного спілкування, однієї із форм якого є дебати (О. В. Смирнова), розробки методики використання дебатів як засобу формування комунікативної компетентності педагогів в умовах підвищення кваліфікації (О. Г. Калінкіна) і методики навчання обговорення проблеми у формі дебатів на заняттях на II курсі мовних спеціальностей (Є. Є. Орешіна). В Україні окремі дослідження, присвячені дебатам, розглядали їх у контексті вивчення інтерактивних технологій навчання (О. І. Пометун, Л. В. Пироженко) [5], а також проблеми навчання АМ в позаурочній діяльності старшокласників (Т. Є. Савінков, О. П. Кропачова), проте проблема навчання майбутніх викладачів АМ ведення дебатів залишається поза увагою науковців.

Не зважаючи на значний інтерес до означеної проблеми, методика навчання майбутніх викладачів АМ ведення дебатів не була предметом окремого дослідження, що і зумовлює актуальність нашого дослідження. У контексті цієї проблеми окремої уваги потребує питання опису загальної структури дебатів та їх класифікації. Відповідно, **метою** статті є аналіз існуючих класифікацій дебатів та опис їх структурних елементів.

Слідом за О. В. Смирноюю, визначаємо дебати як дискусійну форму говоріння (у термінах автора – полілогічного мовлення), яка передбачає обговорення двома сторонами певної актуальної теми з метою її вивчення та формування суспільної думки, а також прийняття рішення з цього питання. Суть дебатів полягає в тому, що одна із сторін має намір переконати іншу, і, водночас, залучити на свою сторону якомога більше слухачів (пасивних учасників). Підсумком дебатів може бути таємне або відкрите голосування, за результатами якого оголошується перемога тієї або іншої сторони і, в певних випадках, приймається відповідне рішення [9, с. 40].

Дослідниками О. Фрілі і Д. Стейнбергом було визначено, що дебати можна поділити на дві загальні категорії, а саме: прикладні (applied) та академічні (academic) дебати [12, с. 19]. У ході прикладних дебатів обговорюються проблеми, до яких учасники мають особливий інтерес. Результатом прикладних дебатів є винесення суддею чи аудиторією рішення, яке повинно бути реалізованим. За класифікацією О. Фрілі і Д. Стейнберга, до прикладних дебатів належать спеціальні (special) (наприклад, президентські), юридичні (judicial), парламентські (parliamentary) та неформальні (nonformal) дебати [12, с. 20]. Неформальні дебати – це дебати, які відбуваються у різних ситуаціях без формальних чи попередньо затверджених процедурних правил. Термін "неформальні" не має відношення до формальності чи неформальності обговорення, він у першу чергу означає відсутність оговореної процедури. Саме неформальні дебати виникають у наукових та дослідницьких колах між викладачами іноземних мов [12, с. 23]. *Прикладом неформальних дебатів між викладачами АМ може бути обговорення кафедрою потреби у виділенні окремих годин на вивчення певної дисципліни, коли частина кафедри підтримує цю ідею, а частина виступає проти неї.*

Дебати другої категорії, академічні дебати, слугують для підготовки їх учасників до участі у реальних прикладних дебатах. Академічні дебати проводяться перед викладачем, суддею чи аудиторією, які не мають можливості впровадити рішення. У такому випадку, дебати слугують для формування громадської думки з цього питання [3, с. 21] і виступають технологією навчання [5, с. 60]. Технологія навчання визначається як один із способів реалізації особистісно-діяльнісного підходу до навчання, завдяки якому учні виступають як активні творчі суб'єкти навчальної діяльності [8, с. 314]. Використання академічних дебатів у навчальному

процесі дозволяє підготувати майбутніх викладачів АМ до ведення прикладних дебатів у майбутній професійній діяльності.

Академічні дебати мають заздалегідь обговорену процедуру проведення, яка визначається обраним форматом. Під форматом дебатів, за О. Г. Калінкіною, розуміємо вид дебатів, який характеризується певними правилами реалізації, ролями учасників та регламентом [3, с. 180]. Формат дебатів регламентує кількість учасників, наявність чи відсутність тайм-аутів. Кількість форматів академічних дебатів варіюється у різних дослідженнях від 4 [11, с. 19-26] до 10 [4, с. 20] і більше [12]. Серед найбільш розповсюджених і досліджених форматів дебатів є дебати Лінкольна-Дугласа (Lincoln-Douglas Debate), дебати Карла Поппера (Karl Popper Debate), політичні дебати (Policy Debate), парламентські дебати (Parliamentary Debate), судові дебати (Mock Trial Debate). Різні формати дебатів мають відмінності у регламенті проведення та цілях виступів учасників, проте усі вони мають такі спільні риси: 1) обидві сторони завжди мають рівну кількість спікерів; 2) обидві сторони мають однакову кількість часу; 3) стверджувальна сторона зазвичай виступає першою й останньою [12, с. 332].

Дебати мають свою особливу структуру. Слідом за О. Г. Калінкіною [3, с. 52], ми виділили основні елементи дебатів: предмет обговорення, суб'єкти обговорення, простір діяльності та час діяльності.

Предметом обговорення під час ведення дебатів є резолюція, аргументи опонентів та кейси сторін. Резолюція (в різних роботах – ствердження / тема / рішення / пропозиція [14, с. 12]) – це твердження для оцінки, яке визначає основне питання для обговорення у дебатах [12, с. 510]. Учасники дебатів можуть або погоджуватися із цим твердженням, або вважати його хибним. Резолюція, зазвичай, формулюється як стверджувальне речення і починається із фрази "Вирішено: ..." (Resolved: This House/Government believes that/ should do/ would do...) [11, с. 35].

За М. Любецьким, резолюції бувають трьох основних типів: фактичні (fact), ціннісні (value) та програмні (policy) [14, с. 5; 12]. Фактичні стверджують, що щось є / було / буде правдивим (X є / було / буде вірним). Наприклад, під час проведення наукової конференції на розгляд може бути винесена наступна резолюція: "Вирішено: Ми віримо, що дані, отримані в ході цього експерименту, є достовірними". Ціннісні резолюції стверджують, що одна річ краща за іншу (X краще за Y). У контексті нашого дослідження, прикладом ціннісної резолюції може бути така резолюція до обговорення на засіданні кафедри: "Вирішено: Ми вважаємо, що проведення регіональної науково-практичної конференції є доцільнішим за проведення всеукраїнської". Програмні резолюції наполягають, що влада (уряд, адміністрація школи тощо) має зробити щось (X має зробити Y). Наприклад, під час суспільних слухань обговоренню у формі дебатів може підлягати резолюція "Вирішено: Ми повинні повернутися до складання вступних іспитів при вступі до вищих навчальних закладів" [14, с. 5]. Більшість дебатів у професійній діяльності викладачів ведуться на основі ціннісних і програмних резолюцій.

Правильний вибір резолюції є ключовим для подальшого ведення як прикладних, так і академічних дебатів. Т. В. Светенко було визначено наступні вимоги до резолюції: 1) має стосуватися суттєвих проблем; 2) має бути актуальною; 3) має бути придатною до спору, тобто має бути сформульованою таким чином, аби не надавати перевагу жодній із сторін; 4) має пробуджувати інтерес; 5) повинна мати чітке формулювання; 6) має стимулювати дослідницьку діяльність; 7) має передбачати можливість обговорення на кількох рівнях; 8) повинна мати стверджувальну форму для стверджувальної сторони [7, с. 14-16]. У контексті навчання ведення дебатів майбутніх викладачів пропонуємо до зазначених вимог додати ще одну, а саме: тема резолюції має відповідати тематиці, визначеній у Програмі. Прикладом резолюції, яка може бути використаною під час навчання майбутніх викладачів, є наступна: "We believe that "classic languages" should be taught at language universities".

Аргументи є положеннями, за допомогою яких обґрунтовується чи спростовується резолюція [10, с. 203]. Вони мають триєдину структуру і складаються із заяви, виведення, підтвердження [13, с. 32]. За С. Джонсоном, заява є твердженням, в якому учасник дебатів, який створює аргумент, хоче переконати того, хто його слухає. Тобто, це ідеї, які аудиторія ще не сприймає за істинні, проте в яких учасник намагається її переконати. Підтвердження – це ідея чи набір ідей, які аудиторія сприймає за істинні, і які надають підстави для прийняття рішення. Учасник намагається переконати людину в хибності того, у що вона вірить (підтвердження), і підвести до того, у що ще не вірить (заяви). Зв'язок між заявою і підтвердженням є виведенням (inference). Процес побудови виведення, тобто усвідомлення взаємозв'язку ідей – це сила, яка направляє аудиторію від того, у що вони вірять, до того, у чому ми хочемо їх переконати [13, с. 32]. Розглянемо структуру аргументу на прикладі:

Резолюція: "We believe that "classic languages" should be taught at language universities".

Аргумент:

Заява: Studying classical languages can be useful for understanding the modern ones.

Виведення: Italian, French, Spanish, Portuguese and Romanian (the Romance languages) are derived from Latin: knowledge of Latin vocabulary greatly eases the learning of these languages.

Підтвердження: The lexical similarity of Spanish and Italian is approximately 82%.

Усі аргументи, які наводяться учасниками під час ведення дебатів, складають разом кейс сторони. Кейс – це набір усіх аргументів сторони, які використовуються щоб підтримати або спростувати резолюцію [17, с. 34]. Наприклад, кейс стверджувальної сторони за нашою резолюцією "We believe that "classic languages" should be taught at language universities" може включати наступні аргументи: "Translating Latin and Ancient Greek teaches valuable skills", "Knowledge of Latin and Ancient Greek is helpful for those who wish to learn modern languages", "Learning the classics gives its own intellectual pleasure", "It is necessary for many further forms of academic research". Розташування аргументів всередині кейсів може варіюватися в залежності від обраної стратегії.

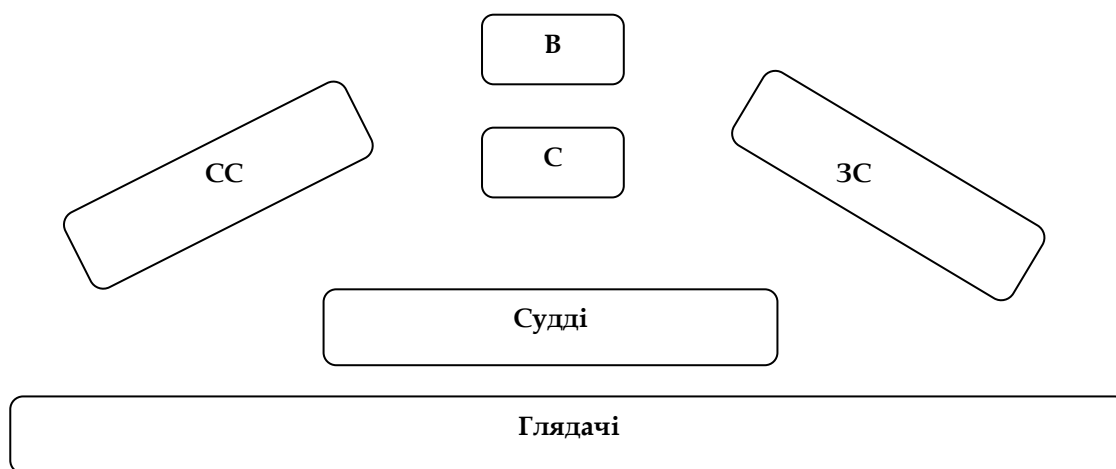
Суб'єктами обговорення є учасники дебатів, які мають певні функціональні ролі. До функціональних ролей учасників дебатів відносимо ролі ведучого, лідера, контрлідера, спікерів, суддів, контролера часу (в термінах дебатних турнірів – бульдога), глядачів. Лідер і контрлідер та спікери представляють дві різні

позиції щодо предмету обговорення (резольюції) і відповідно визначаються як стверджувальна сторона, тобто та, яка згодна із формулюванням резолюції, і заперечувальна сторона, яка виступає проти.

Кожній функціональній ролі учасників дебатів притаманні свої функції. Так, роль ведучого дебатів передбачає керівництво процесом спілкування, а саме: звернення з привітальним словом до учасників, роз'яснення задач і цілей спільної мисленнєвої діяльності, надання слова виступаючим, стеження за регламентом (цю функцію він поділяє із контролером часу). Лідер і контрлідер виступають першими. Головними завданнями для лідера і контрлідера є попередня презентація кейсу сторони, тобто формулювання сутності обговорюваної проблеми, виділення її основних аспектів, і, час від часу, пропонування шляхів її вирішення. Деякі види дебатів (наприклад, формат академічних дебатів Лінкольна-Дугласа) передбачають участь лише цих двох учасників. У всіх інших форматах окрім лідера і контрлідера, в обговоренні беруть участь інші учасники спілкування, які виконують функціональну роль спікерів. Завдання спікерів полягає у подальшому розвитку аргументів своєї сторони, спростуванні аргументів опонентів, порівнянні наведених кейсів сторін та підведенні підсумків обговорення в залежності від місця виступу спікера у загальному розвитку дебатів. До компетенції судді належить прийняття рішення про те, яка сторона була більш переконливою у доказі своєї позиції, оголошення його із супутнім коментуванням і обґрунтуванням. Крім того, під час ведення академічних і деяких видів прикладних дебатів, передбачено заповнення суддею протоколів, у яких відмічають місця зіткнення позицій сторін, вказують на сильні та слабкі сторони виступів спікерів (в академічних дебатах), Функцією контролера часу є контроль регламенту проведення дебатів. Нарешті, провідною функцією глядачів є спостереження за ходом дебатів, і, в окремих випадках, висловлення своєї кінцевої думки щодо прийнятої резолюції. Отже, розподіл функціональних ролей у процесі ведення дебатів є ключовим моментом, який визначає подальше спілкування учасників.

Час діяльності визначається регламентом певного формату дебатів. Від регламенту залежить тривалість виступів учасників дебатів, яка варіюється від 3 хвилин до 9 в різних форматах академічних дебатів, а також наявність часу між виступами для перехресних запитань.

Простір діяльності залежить від комунікативної ситуації, в якій проводяться дебати, й обумовлюється регламентом, за його наявності. Стандартним розташуванням учасників академічних та більшості видів прикладних дебатів є розташування сторін опонентів за столами навпроти одна одної або обличчям до аудиторії, коли учасники стверджувальної сторони знаходяться з лівого боку до аудиторії, а заперечувальної – з правого. Під час виступу спікери виходять і стають на подіум, розташований між столами команд, обличчям до суддів та аудиторії, що створює максимально сприятливі можливості для впливу на слухачів. Приклад стандартного розташування учасників дебатів представлено на малюнку 1, де "СС" означає "стверджувальна сторона", "ЗС" – заперечувальна, В – "ведучий", С – "спікер".

Мал. 1. Стандартне розташування учасників під час проведення дебатів

Таким чином, у статті було розглянуто класифікацію дебатів, за якою вони поділяються, на прикладні, що відбуваються у реальних умовах спілкування, та академічні, що проводяться в навчальних умовах і готують учасників до подальшої участі в прикладних дебатах. Було описано на прикладах елементи дебатів, а саме: предмет обговорення, суб'єкти обговорення, час і місце діяльності, які визначають формат дебатів.

Перспективу подальшого дослідження проблеми вбачаємо в подальшому аналізі форматів академічних дебатів, визначення найбільш відповідного професійним цілям навчання формату академічних дебатів і його адаптацію з метою використання для підготовки майбутніх викладачів АМ до їхньої професійної діяльності.

Використані джерела

1. Волошина Н. В. Дебаты как речевой жанр в профессиональной деятельности учителя : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. В. Волошина. – Москва, 2006. – 180 с.
2. Гурвич П. Б. Основы обучения устной речи на языковых факультетах / П. Б. Гурвич. – Часть II (Курс лекций). – Владимир, 1974. – 176 с.
3. Калинкина Е. Г. Дебаты как средство формирования коммуникативной компетентности педагогов в условиях повышения квалификации : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Е. Г. Калинкина. – Москва, 2007. – 197 с.

4. Орешина Е. Е. Методика обучения обсуждению проблемы в форме дебатов : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Е. Е. Орешина. – Тамбов, 2008. – 187 с.
5. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
6. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : Проект / С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.; Київ. держ. лінгв. ун-т та ін. – Вінниця : Нова Книга, 2001. – 246 с.
7. Светенко Т. В. Путеводитель по дебатам / Т. В. Светенко. – М. : РОССПЭН, 2002. – 139 с.
8. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) [сост. Э. Г. Азимов, А. Н. Шукин]. – СПб. : Златоуст, 1999. – 472 с.
9. Смирнова Е. В. Развитие культуры иноязычного полилогического общения в послевузовском образовании преподавателей иностранного языка : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Е. В. Смирнова. – М., 1999. – 205 с.
10. Тофтун М. Г. Логіка [Текст] : посібник для вузів / Тофтун М.Г. – К. : Академія, 1999. – 322 с.
11. Fedrizzi M., Ellis R. Debate / Marrian Fedrizzi, Randy Ellis. – Mason : South Western Cengage Learning, 2011. – 354 p.
12. Freeley A., Steinberg D. Argumentation and Debate: Critical Thinking for Reasoned Decision Making, 12th edition / Austin Freeley, David Steinberg. – Boston : Wadsworth Cengage Learning, 2009. – 532 p.
13. Johnson, Steven L. Winning debates: a guide to debating in the style of the world universities debating championships / Steven L. Johnson. – New York : International Debate Education Association, 2009. – 260 p.
14. Lubetsky M. Discover Debate / Michael Lubetsky, Charles LeBeau, David Harrington. – Santa Barbara : Language Solutions, 2000. – 133 p.
15. Sneider A. The Code of Debater: Introduction to Policy Debating / Alfred Sneider. – New York : International Debate Education Association, 2008. – 206 p.
16. Ur P. Discussions that work: Task-Centered Fluency Practice / P. Ur – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – 122 p.
17. Zarefsky D. Argumentation: The Study of Effective Reasoning, 2nd edition. Course Guidebook. – The Teaching Company, 2005. – 132 p.

Дидух А. А.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕБАТОВ В КОНТЕКСТЕ РАЗРАБОТКИ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ВЕДЕНИЮ ДЕБАТОВ

В статье рассмотрены категории и форматы дебатов, определено место дебатов в профессиональной деятельности преподавателей английского языка. Детально описаны структурные элементы дебатов, а именно: предмет обсуждения, который включает резолюцию; аргументы и кейсы сторон-участников дебатов; субъекты обсуждения, которые включают ведущего, лидера, контрлидера, спикеров, судей, зрителей и следящего за временем; простор деятельности и время деятельности.

Ключевые слова: *дебаты, категории и форматы дебатов, структурные элементы дебатов, будущие преподаватели английского языка.*

Didukh O. O.

THE GENERAL CHARACTERISTICS OF DEBATE WITHIN THE DEVELOPMENT OF METHODOLOGY OF TEACHING DEBATE TO ENGLISH TEACHER TRAINEES

In the article the debate categories and formats are examined, the role of the debate in English teachers' professional activity is defined. The author describes the debate structural elements which include the matter of debate (consisting of the resolution, the arguments and the case), the agents of debate (among which are the head, the leader, the counter-leader, the speakers, the judges, the audience and the time-keeper), space and time.

Key words: *debate, debate categories and formats, debate structural elements, English language teacher trainees.*

Стаття надійшла до редакції 20.08.14